

QANDLI DIABET HAQIDA MAQOLA

Rahimov Javohir

Jumaboyeva Shaxnoza

Alfraganus University

KIRISH

Qandli diabet – bu insulin yetishmovchiligi yoki to‘qimalarning insulinga sezgirligi buzilishi natijasida kelib chiqadigan surunkali endokrin kasallik bo‘lib, glyukoza almashinuvining buzilishi bilan xarakterlanadi. U nafaqat metabolik kasallik, balki yurak-qon tomir, asab, buyrak va ko‘rish tizimlariga og‘ir asoratlar beradigan global sog‘liq muammosidir.

Kalit so‘zlar: *Qandli diabet, insulin, glyukoza, giperglikemiya, asoratlar.*

Ключевые слова: *Сахарный диабет, инсулин, глюкоза, гипергликемия, осложнения.*

Keywords: *Diabetes mellitus, insulin, glucose, hyperglycemia, complications.*

Asosiy qism

1. Kasallik sababi va patogenezi

Qandli diabetning asosiy sababi – organizmda insulin ishlab chiqarilishining kamayishi (1-tur diabet) yoki to‘qimalarning insulinga qarshiligi (2-tur diabet). Insulin yetishmovchiligi glyukozaning hujayralar tomonidan o‘zlashtirilmasligiga olib keladi va natijada qonda glyukoza miqdori ortib ketadi (giperglikemiya). Uzoq muddatli giperglikemiya oqibatida qon tomirlar, asab tolalari va ichki organlar shikastlanadi.

2. Turlari

- 1-tur diabet – asosan bolalik va yoshlikda uchraydi. Otoimmun jarayonlar natijasida oshqozon osti bezining β -hujayralari shikastlanadi va insulin ishlab chiqarilishi keskin kamayadi.

- 2-tur diabet – kattalarda keng tarqalgan. Ko‘pincha semizlik, noto‘g‘ri ovqatlanish va kamharakatlik bilan bog‘liq. Insulin ishlab chiqarilishi saqlangan bo‘lsa-da, hujayralar uni qabul qilmaydi.

- Gestatsion diabet – homiladorlik davrida paydo bo‘ladigan vaqtinchalik diabet shakli.

3. Klinik belgilar

- Doimiy chanqoqlik va ko‘p siydik ajralishi (polidipsiya va poliuriya)
- Ko‘p ovqat yeyishga qaramay ozib ketish (1-turda)
- Tez charchash, uyquchanlik
- Teri va shilliq qavat infeksiyalariga moyillik

- Ko'rishning pasayishi
- Yara va jarohatlarning sekin bitishi

4. Asoratlari

- O'tkir asoratlari: gipoglikemiya, diabetik ketoatsidoz, giperosmolyar koma.
- Surunkali asoratlari:
 - Diabetik nefropatiya (buyrak zararlanishi)
 - Diabetik retinopatiya (ko'rishning pasayishi va ko'rlikka olib kelishi)
 - Neyropatiya (asab tolalari shikastlanishi, uyushish, og'riq)
 - Yurak-qon tomir kasalliklari (infarkt, insult xavfi yuqori)

5. Profilaktika va himoya choralari

- To'g'ri ovqatlanish (shakar, tez hazm bo'ladigan uglevodlarni cheklash)
- Jismoniy faollikni oshirish
- Tana vaznini nazorat qilish
- Doimiy tibbiy ko'rikdan o'tish
- Homilador ayollar uchun glyukoza darajasini muntazam nazorat qilish

6. Davolash

- 1-tur diabetda – hayot davomida insulin in'ektsiyalari.
- 2-tur diabetda – parhez, jismoniy mashqlar, og'iz orqali qabul qilinadigan gipoglikemik dorilar (metformin va boshqalar), zarur hollarda insulin.
- Zamonaviy usullar: insulin pompasi, glyukoza darajasini doimiy kuzatuvchi qurilmalar (CGM), yangi generatsiya dorilar.

XULOSA

Qandli diabet – keng tarqalgan va xavfli kasallik bo'lib, uni to'liq davolash imkoniyati mavjud emas. Ammo to'g'ri profilaktika, sog'lom turmush tarzi va davo choralari orqali bemorlar normal hayot kechirishlari mumkin. Diabetga qarshi kurashda aholining xabardorligi va shaxsiy javobgarligi eng muhim omillardandir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO). Diabetes facts, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi – Endokrinologiya markazi ma'lumotlari.
3. Harrison's Principles of Internal Medicine, 2023.